

Aanvullend rapport

3 deputaten

kerkelijke eenheid

Generale Synode van de Gereformeerde Kerken Meppel 2017

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap administratieve ondersteuning via: dao@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Inhoudsopgave

	De aanloop	3
1	Van start in Zwolle	4
2	De omweg naar Harderwijk	7
3	De route naar Ede	8
4	Het traject naar Meppel	10
5	De wissels	11
6	In de mist	19
7	Rondblik	22
8	Tweesprong	24

De aanloop

Na een langdurige en moeilijke afweging ontvangt u een aanvullend rapport van een drietal deputaten kerkelijke eenheid. Het lijkt ons goed vooraf de redenen daarvan toe te lichten. Zoals het rapport van deputaten al vermeld, bestaat er binnen het deputaatschap verschil van inzicht en gevoelen met betrekking tot een aantal zaken. Hebben deputaten in de loop der jaren wel de opdrachten naar behoren uitgevoerd? Is een regeling met het oog op plaatselijk contact en samenwerking met de NGK niet prematuur? Zijn voorgestelde stappen niet meer gebaseerd op wishfull thinking dan kerkelijk zorgvuldig? Hoe functioneert de binding aan de belijdenis in de praktijk?

In het 'grote' rapport worden die verschillen van inzicht deels genoemd, en deels toegelicht. Tegelijk blijft het altijd een compromistekst, die na veel vergaderen, mailen en schaven tot stand kwam. In onze optiek komen de achterliggende bewegingen en aandachtsvelden niet altijd even helder naar voren. Onze tegenargumentatie is bij tijd en wijle buiten beeld gebleven. Formuleringen waren en zijn niet altijd helder, bleken soms multi-interpretabel of verhouden waar het ons inziens werkelijk om gaat. Een illustratief voorbeeld daarvan is het besluit van Ede dat 'de belemmering was weggenomen'. Vanuit deputaten zelf was in de aanloop naar de GS van 2014 die tekst aangeleverd, maar na afloop van de generale synode moest er heel wat vergaderd worden om een goede uitleg en betekenis van die synode-uitspraak te krijgen. In den lande werden andere exegeses gevolgd en de GS van Meppel zal ook nog met de uitleg van deputaten moeten instemmen.

Een ander voorbeeld is de wijze waarop op opmerkingen en bezwaren vanuit de kerken wordt gereageerd. Met verwijzing naar de verblijdende gezamenlijke overeenstemming over de belijdenis wordt dan voorbijgegaan aan het bezwaar in geding. De bedoeling van dit aanvullende rapport is om ter wille van de kerken en de generale synode meer helderheid te creëren over de punten die in geding zijn en waar het naar onze mening werkelijk over gaat en ook moet gaan. Dossierkennis, historisch besef, een heldere confessionele belichting en een goed zicht op de gereformeerde kaders van kerkelijk samenleven zijn ons inziens daarbij onmisbaar om de goede keuzes te maken.

Voor alle duidelijkheid dient te worden gezegd dat wij van harte verlangen naar kerkelijke eenheid met alle gereformeerde belijders. Oók met onze Nederlands Gereformeerde broeders en zusters. We weten ons zeer nauw met hen verbonden, hebben hen lief en verlangen ernaar om de breuk uit de zestiger jaren geheeld te zien worden. Beiden hebben we de strijd van de zestiger jaren uit eigen ervaring van huis uit en van nabij meegemaakt. Door familiebanden en ook anderszins weten we ons met deze kerken zeer verbonden.

We willen dat graag met nadruk voorop zetten, om andere suggesties te voorkomen. Tegelijk willen we graag royaal en onbekrompen gereforméerd kerk zijn en blijven. Ons verlangen is om daarin geen water bij de wijn te doen. Op dat punt hebben we evenwel onze zorgen, niet alleen waar het kerkelijke eenheid met andere kerken betreft, maar ook waar het gaat om de eensgezindheid en loyaliteit binnen de vrijgemaakte kerken zelf. Dat dringt wat ons betreft eens te meer tot helderheid en bezinning rondom de vraag waar we als kerken staan en waar we uiteindelijk voor willen staan. Onze aanvullende rapportage beoogt die helderheid te dienen.

We hebben dit aanvullend rapport opgezet als een wandeling. Zoals gezegd, dossierkennis is onmisbaar om in beeld te krijgen welke route de laatste jaren is afgelegd en waar de bochten genomen zijn.

We starten daarom bij de GS van Zwolle in 2008, nemen de omweg naar Harderwijk 2011 en volgen vandaar de route naar Ede 2014. Vandaar verkennen we het traject naar Meppel 2017, staan stil bij een paar wissels, kijken even rond in de omgeving en komen uiteindelijk op een tweesprong.

1 Van start in Zwolle

Het lijkt ons goed van start te gaan in Zwolle. Op de generale synode lag ook de nota *‘Waar staan wij nu’, een Balans van het gesprek tussen DKE en CCS over de binding aan de belijdenis.*

Een behartigenswaardige en verblijdende nota, wat ons betreft. We citeren even wat breder:

“Als DKE en CCS verschillen wij niet van mening over het feit, dat in de kerken “een onbekrompen en loyale binding aan de belijdenis gevraagd mag worden.

Ambtsdragers in het algemeen en predikanten in het bijzonder dienen zich bewust te zijn van de noodzaak tot binding aan de leer van de kerk, dit ten behoeve van de bescherming van de gemeente. Zowel in GKv als NGK is dat ook vastgelegd in respectievelijk de Dordtse Kerkorde en het Akkoord voor kerkelijk samenleven.”

(...)

Om ook in onze tijd de kerk bij het Woord van God te bewaren, is kennis van de confessie onmisbaar. Ondertekening van de belijdenis staat daarom niet op zichzelf, maar bepaalt ons bij de noodzaak van geestelijke toerusting van ambtsdragers.

(...)

Bij de bezinning op de inhoud van de belijdenis dient altijd het belang van de gemeente een centrale plaats in te nemen. Waar sprake is van kritiek op essentiële onderdelen van de belijdenis zijn de kerkelijke vergaderingen de natuurlijke plaats om deze kritiek te bespreken, dit met het oog op de gemeente. De in de GKv en NGK gebruikte ondertekeningsformulieren wijzen daarvoor de weg.

(...)

Een ander verschil betreft het omgaan met concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis. Van de kant van de NGK wordt benadrukt dat een ambtsdrager niet gauw geschorst zal worden, wanneer geen sprake is van aantasting van het ene fundament, Jezus Christus, of als de afwijking het bouwen op dit ene fundament niet verhindert. Van de kant van de GKv wordt erkend dat nimmer snel tot schorsing overgegaan zal worden, maar ligt tegelijk meer accent op de bescherming van de gemeente tegen dwaalleer.

(...)

DKE en CCS erkennen intussen dat een toenemend gebrek aan innerlijke, geestelijke verbondenheid met de inhoud van de belijdenis een gemeenschappelijke zorg is. Zowel in de GKv als in de NGK is er dan ook alle reden tot hernieuwde aandacht voor en bezinning op de rijke inhoud van de gereformeerde belijdenisgeschriften. Omdat het veelal ontbreekt aan een structureel gesprek op kerkelijke vergaderingen over de inhoud van de leer en daarmee over de inhoud van de confessie, is het dringend gewenst om naar instrumenten te zoeken om het gesprek op kerkelijke vergaderingen over de leer en dus over de belijdenis te stimuleren.

Tot zover de zgn. Balans. Vier kernpunten dus:

- Overeenstemming over het belang van een royale en onbekrompen binding aan de confessie.
- Het belang van de gemeente heeft een centrale plek.
- Een toenemend gebrek aan innerlijke verbondenheid met de inhoud in beide kerken.
- Verschil van inzicht en praktijk inzake de concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis.

De synode van Zwolle reageerde dan ook positief op deze nota. Zij nam er met dankbaarheid kennis van, maar noemde het in één adem ook *een tussenbalans* van de ontmoeting tussen DKE en CCS. De gesprekken zijn nog niet afgerond (besluit 1). De overeenstemming inzake de noodzaak van ondertekening van de belijdenis geeft vertrouwen dat ook andere hindernissen overwonnen kunnen worden (besluit 2).

Nog niet duidelijk is, volgens de synode, wat de bereikte overeenstemming betekent voor de kaders waarin bij de NGK de ondertekening staat, te weten de Preambule, art. 17 en 34 van het Akkoord voor Kerkelijk Samenleven (AKS). Met name het open einde ervan zou onderwerp van gesprek moeten zijn.

In de preambule staat o.a. dat de kerken uitspreken “dat het al of niet aanvaarden van het (een) kerkelijk akkoord geen oorzaak van breuk of verwijdering mag zijn tussen gemeenten die één zijn in geloof en belijden.”

Ook verzoeken zij “alle gemeenten die bezwaren hebben tegen aanvaarding van het (een) kerkelijk akkoord zich zoveel mogelijk te richten naar hetgeen met de meeste stemmen goedgevonden wordt, en inzonderheid haar medewerking te verlenen aan en haar stem te doen horen op de gemeenschappelijke vergaderingen, ook al kan voor hetgeen daar wordt besloten geen medeverantwoordelijkheid worden gedragen.

Artikel 17 zegt: Als blijk van instemming met de leer van de kerk geldt de ondertekening van de drie Formulieren van Enigheid: de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus, en de Dordtse Leerregels. Deze instemming wordt gevraagd na bevestiging van een ambtsdrager en na het regio-examen tot verlening van preekconsent, beroepbaarstelling of toelating tot het ambt van predikant.

Wie de ondertekening weigert of niet langer voor zijn rekening kan nemen, legt verantwoording af aan de kerkenraad. Totdat de kerkenraad met deze verantwoording genoegen neemt, wordt de uitoefening van het ambt, het preekconsent of de beroepbaarstelling opgeschort. De kerkenraad doet hiervan mededeling aan de gemeente en de regio en geeft desgewenst nader rekenschap.

En artikel 34: Een besluit van een regiovergadering of landelijke vergadering wordt door de plaatselijke kerken bekrachtigd en in onderlinge liefde nagekomen, tenzij dit besluit strijdig bevonden wordt met Gods Woord of ook als het niet overeenstemt met de leer van de kerk of met dit Akkoord voor Kerkelijk Samenleven. Een kerkenraad die een besluit niet bekrachtigt om bovengenoemde redenen of niet kan uitvoeren om redenen die het welzijn van de gemeente betreffen, geeft hiervan rekenschap aan de zusterkerken.

Ook niet helder is wat voor consequenties dat heeft voor de manier waarop in het verleden het onderscheid tussen Christus als het fundament en zaken in de belijdenis die het fundament niet raken werd gebruikt.

Als nieuwe opdrachten krijgen deputaten mee door te spreken over de verschillende wijze waarop in de praktijk met de binding aan de belijdenis én met concrete en voortgaande afwijking daarvan wordt omgegaan.

Conclusie:

Reeds in 2006 is er tussen CCS en DKE een verblijvende overeenstemming m.b.t. de noodzaak van een loyale binding aan de gereformeerde belijdenis. Maar er blijven twee belangrijke gesprekspunten over: de wijze waarop de binding aan de belijdenis gestalte krijgt en hoe om te gaan met concrete en voortgaande afwijking daarvan, vanwege de kaders waarin de ondertekening bij de NGK functioneert, alsmede het onderscheid tussen Christus als het fundament en zaken in de belijdenis die het fundament niet raken.

Er is bij beide alle redenen ons blijvend te bezinnen op de rijke inhoud van de gereformeerde belijdenis.

Besluit 1:

met dankbaarheid kennis te nemen van het document, getiteld Waar staan wij nu?, over de binding aan de belijdenis, als tussenbalans van de ontmoeting tussen deputaten kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Kerken en de Commissie voor Contact en Samenspreking (CCS) van de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK), in de lijn van de vragen die de Generale Synoden van Berkel en Rodenrijs 1996, Leusden 1999 en Amersfoort-Centrum 2005 aan de NGK stelden.

Grond:

aan de besluiten van genoemde synodes om het gesprek over de binding aan de belijdenis te voeren is uitvoering gegeven op een wijze die dankbaar stemt, ook al zijn de gesprekken over de binding nog niet afgerond

Besluit 2

1. met dankbaarheid te constateren dat er tussen DKE en CCS overeenstemming is bereikt over de noodzaak tot ondertekening van de belijdenis en dat de Landelijke Vergadering Zwolle 2007 besloten heeft de kerken, die deze ondertekening niet kennen, op te roepen daartoe over te gaan.
2. uit te spreken dat deze overeenstemming het vertrouwen geeft dat ook andere hindernissen met betrekking tot de binding aan de belijdenis overwonnen kunnen worden.

Gronden:

1. uit de overeenstemming over de noodzaak tot ondertekening van de belijdenis en het besluit van de Landelijke Vergadering Zwolle 2007 blijkt de uitgesproken intentie om de binding aan de belijdenis serieus te nemen en blijkt dat de vrees voor juridisering van de binding aan de belijdenis overwonnen wordt. Daardoor is het gesprek over de kerkelijke omgang met afwijkingen van de belijdenis een stap dichterbij gekomen;
2. de genoemde overeenstemming stimuleert om verder te spreken over de andere hindernissen die eerdere synodes voor een gesprek met het oog op kerkelijke eenheid zagen en die met deze overeenstemming nog niet weggenomen zijn. Het is namelijk nog niet duidelijk wat de bereikte overeenstemming betekent voor de kaders waarin bij de NGK de ondertekening staat, te weten de Preambule, art. 17 en 34 van het Akkoord voor Kerkelijk Samenleven (AKS) alsmede voor de manier waarop in het verleden het onderscheid tussen Christus als het fundament en zaken in de belijdenis die het fundament niet raken werd gebruikt.

Besluit 7:

aan deputaten kerkelijke eenheid de volgende opdrachten te geven:

1. de gesprekken met de Commissie voor Contact en Samenspreking van de Nederlands Gereformeerde Kerken voort te zetten. In deze gesprekken dient te worden doorgesproken over:
  - a. de verschillende wijze waarop in de kerkelijke praktijk binnen de GKv en de NGK met de binding aan de belijdenis wordt omgegaan;
  - b. de verschillende wijze waarop in de kerkelijke praktijk binnen de GKv en de NGK met concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis wordt omgegaan;
  - c. de zaak van de vrouw in het ambt en het feit van het openstellen van de ambten voor de zusters der gemeente door de NGK;

Grond 2. het gesprek over de binding aan de belijdenis is nog niet afgerond omdat er over de wijze waarop de binding aan de belijdenis behoort te functioneren nog geen overeenstemming is bereikt;

Hoe dat gesprek nu aan te vliegen? In hun rapportage aan Harderwijk melden deputaten het volgende:

Wij wilden wel graag met elkaar echt een stap verder komen op belangrijke inhoudelijke punten.

We hebben op drie belangrijke punten de binding aan de belijdenis doorgesproken en de uitkomsten daarvan vastgelegd. We hebben gezamenlijk een soort steekproef genomen met betrekking tot de binding aan de belijdenis. Daarin kwam een grote mate van eenstemmigheid aan het licht. We beseffen daarbij dat het hier om gesprekken tussen deputaatschappen gaat. We kunnen niet voor alle kerkleden spreken. De synode zal zich over de resultaten dienen uit te spreken. Aan de andere kant is het ook niet zo dat het vrijblijvende besprekingen zijn geweest. We spreken wel namens de kerken met elkaar. De conclusies die we trekken zijn daarom ook niet vrijblijvend.

Na de bespreking van 3 onderwerpen uit de belijdenis kon met dankbaarheid de conclusie getrokken worden dat er binnen de deputaatschappen van GKv en NGK op deze punten grote eenstemmigheid heerst over de inhoud van en de binding aan de belijdenis. Dat geeft ons hoop en vertrouwen als het gaat over andere delen van de belijdenis, ook binnen de bredere context van beide kerken.'

Wie evenwel de nota's doorneemt, ontdekt dat er wel inhoudelijk over de diverse onderwerpen wordt doorgesproken, maar daarbij opmerkingen van heel diverse aard worden gemaakt. De notities hebben een hoog enerzijds-anderzijds-gehalte, waarbij heel wat vooral inhoudelijke opmerkingen nogal als los zand naast elkaar staan. We dienen ons af te vragen wat nu het uiteindelijke kaliber ervan is.

Als conclusie wordt getrokken dat *"op deze punten grote eenstemmigheid heerst over de inhoud van en de binding aan de belijdenis. Dat geeft ons hoop en vertrouwen als het gaat over andere delen van de belijdenis, ook binnen de bredere context van beide kerken."*

Grote eenstemmigheid, dus. Maar het was de mening van enkele diverse kerkelijke deputaten. Hun gesprekservaring wordt evenwel verbreed naar alle inhoud van de confessie en naar alle kerken. Op basis waarvan? Op basis van hoop en vertrouwen. Niet helder wordt waar dat vertrouwen ten diepste op gebaseerd is. Ook niet helder wordt waar dan nog eventuele verschillen blijven zitten. Een grote mate van eenstemmigheid op de aan de orde gekomen punten is immers nog geen *volledige* eenstemmigheid. Open blijft waar dan met betrekking tot inhoud én binding de meningen verschillen.

Bovendien ging dit gesprek blijkens de notities grotendeels over de inhoud van de belijdenis. Het is niet gegaan over wat de synode van Zwolle opdroeg, namelijk *"de kaders* waarin bij de NGK de ondertekening staat, te weten de Preambule, art. 17 en 34 van het Akkoord voor Kerkelijk Samenleven (AKS) alsmede voor de manier waarop in het verleden het onderscheid tussen Christus als het fundament en zaken in de belijdenis die het fundament niet raken werd gebruikt."

De synode van Harderwijk nam daarom ook niet zonder meer genoegen met deze omweg. Wel nam zij met dankbaarheid kennis van de rapportage, maar vond ook dat het gesprek diende door te gaan. De overeenstemming vormde *een vruchtbare grond voor het doorgaande gesprek* over de omgang met concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis, aldus de synode.

Met andere woorden: de vruchtbare bodem was gelegd, maar de boom van het gesprek moest nog verder doorgroeien en meer vrucht dragen.

Deputaten kregen dan ook als volgende opdracht mee om door te praten over de wijze waarop in de plaatselijke kerken aan de binding aan de belijdenis vorm wordt gegeven. Immers, "binding aan de belijdenis is voor beide kerkverbanden een aangelegen punt. In de gesprekken

mogen we als kerken elkaar bevragen op dit punt en op de manier hoe we omgaan met mogelijke afwijking van de belijdenis.”

Conclusie:

Tussen Zwolle en Harderwijk is níet structureel doorgesproken over de kaders, waarin ondertekening van de belijdenis staat. Ook na Harderwijk blijven daarom dezelfde gesprekspunten op tafel liggen, die Zwolle daar op legde: de wijze waarop de binding aan de belijdenis gestalte krijgt en waarop wordt omgegaan met concrete afwijking daarvan.

Harderwijk 2011

Besluit 1:

met dankbaarheid kennis te nemen van de rapportage over de gesprekken met de Commissie voor Contact en Samenspreking van de NGK en de resultaten daarvan zoals die in de twee bijlagen beschreven staan (Notitie over de leer van de doop, de heilige Geest en de kerk en het avondmaal, zie in deze Acta bijlage 7.4 en Notitie over hermeneutische uitgangspunten, zie in deze Acta bijlage 7.5).

Grond:

de beide documenten getuigen ervan dat de bereikte overeenstemming over de binding aan de belijdenis op de genoemde onderwerpen een vruchtbare grond vormt voor het doorgaande gesprek over de omgang met concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis en over de zaak van de vrouw in het ambt.

Besluit 3:

aan deputaten kerkelijke eenheid de opdracht te geven de gesprekken met de Commissie voor Contact en Samenspreking van de NGK voort te zetten. Het gesprek dient zich vooral te richten op de zaak van de vrouw in het ambt en de wijze waarop in de plaatselijke kerken aan de binding aan de belijdenis vorm wordt gegeven.

Gronden:

2. binding aan de belijdenis is voor beide kerkverbanden een aangelegen punt. In de gesprekken mogen we als kerken elkaar bevragen op dit punt en op de manier hoe we omgaan met mogelijke afwijking van de belijdenis;

3 De route naar Ede

Wie de besluitvorming van Ede op dit punt gericht raadpleegt, stuit op een opvallend fenomeen. Nergens in de besluitvorming komt iets terug van de uitvoering van deze opdracht en de kerkelijke gevolgen ervan. Dat is wel heel merkwaardig!!

Waar de synode van Zwolle nog een aantal gespreksonderwerpen zag en de synode van Harderwijk een uitdrukkelijke opdracht geeft, komt dat in de besluiten en gronden van Ede nergens terug. Hoe kan dat?

Wie de rapportage erbij pakt, vindt het spoor. Het is gebruikelijk om bij de verantwoording in een rapportage álle besluiten in extenso weer te geven. In de rapportage van deputaten aan de GS van Ede wordt echter alléén besluit 3 geciteerd. Besluit 1 ontbreekt; hetzelfde geldt van de ter zake aangegeven gronden onder het besluit. Daardoor verdwijnt het doorgaande gesprek over de omgang met concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis uit de aandacht. Vervolgens wordt door deputaten teruggeblikt op de voorbije jaren. “In deze jaren is in de gesprekken heel wat vooruitgang geboekt. Dit resulteerde onder meer in de zgn. Balans, die in 2006 werd vastgesteld. Daarin werd duidelijk dat in beide kerken een onbekrompen en loyale binding aan de belijdenis verwacht mocht worden. Zeker ambtsdragers dienen zich te binden aan de leer van de kerk. In de Kerkorde en in het AKS (Akkoord van Samenleven) hebben de kerken zich ook uitdrukkelijk gebonden aan de belijdenis. Ook als in de NGK sommige kerken het AKS niet aanvaard hebben, binden ze nog wel aan de confessie. Omdat er in de praktijk nog wel een verschil in de omgang met (de binding aan en de afwijking van) de belijdenis gevoeld werd, is het gesprek daarover na 2008 voortgezet. Dit heeft geresulteerd in de Notitie over de leer van de doop, de Heilige Geest en de kerk en het avondmaal, die ervan getuigt dat de

bereikte overeenstemming over de binding aan de belijdenis op de genoemde onderwerpen een vruchtbare grond vormt over de omgang met de concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis en over de zaak van de vrouw in het ambt.”

Wie de synodeopdracht en deze terugblik naast elkaar legt, ontdekt een ogenschijnlijk klein, maar veelbetekenend verschil.

In de onderbouwing van de synode-opdracht stond:

*de bereikte overeenstemming over de binding aan de belijdenis op de genoemde onderwerpen vormt **een vruchtbare grond voor het doorgaande gesprek** over de omgang met concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis.*

In de lopende tekst van de terugblik wordt dat evenwel:

*de bereikte overeenstemming over de binding aan de belijdenis op de genoemde onderwerpen vormt **een vruchtbare grond over de omgang** met de concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis.*

Het deputaten opgedragen voortgaande gesprek is er (hoe dan ook) tussenuit gevallen. Niet alleen in de formulering, ook in de praktijk van het deputatenwerk

Het enige wat deputaten vermelden is dat zij geen kans meer zien dit onderwerp nog verder uit te spitten. Dat begrijpen wij, wanneer het gaat om hoe je tegen de confessie en het belang van haar inhoud aankijkt. In de loop der jaren is daarover veelvuldig gesproken en dat resulteerde in de overeenstemming van 2008. Maar het laat ook onvermogen zien, waar het de kerkelijke binding betreft, ten dienste van de eensgezindheid en bescherming van de kerken. Oftewel: wanneer het de kaders betreft, waarin de confessie kerkelijk functioneert. Het mag wel bevreemden wanneer de deputaten geen kans hebben gezien daar verder over door te spreken. Het gaat dan immers over de belangrijke vraag, welke vorm van tolerantie wij als gereformeerde kerken in praktijk brengen. Onder punt 5a gaan we daar dieper op in.

Dat gesprek over de kaders en de concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis is ook tussen 2011 en 2014 niet gevoerd, er wordt ook niets over zulke gesprekken gerapporteerd noch verantwoord, de opdracht ertoe wordt in de rapportage niet gememoreerd, in de terugblik is het opgelost in het niets en in de aan de synode voorgestelde besluiten komen deze door eerdere synodes opgedragen gesprekspunten niet meer terug. In de besluitvorming van Ede is het dan ook van tafel verdwenen.

Conclusie:

1. Om onverklaarbare redenen en zonder nadere verantwoording hebben deputaten het hen opgedragen gesprek over de wijze van binding aan de gereformeerde belijdenis én hoe om te gaan met concrete en voortgaande afwijking daarvan niet gevoerd. De rapportage verantwoordt dat niet.
2. De synode van Ede heeft veronachtzaamd dat te signaleren. Beide gesprekspunten staan nog open.
3. Zodoende bestaat er inconsistentie tussen wat alle voorgaande synoden sinds 1996 besloten hebben en de besluitvorming van Ede 2014. Er treedt daardoor bij Ede een knik op in de doorgaande lijn van de synodebesluiten door de jaren heen.

Voor ons is het essentieel dat we als deputaten van de kerken vanwege het ons geschonken vertrouwen onze opdrachten naar behoren uitvoeren en daarover naar de kerken ook volledig verantwoording over afleggen. Terugkijkend op ons eigen deputatenwerk willen wij daarom ook dit manco signaleren er daar in alle openheid en eerlijkheid over aan de synode rapporteren.

Begrijpelijkerwijs kan de vraag gesteld worden waarom wij dat nu pas signaleren en niet in de aanloop naar Ede dat hebben opgemerkt en gemeld. Daar zijn twee redenen voor te geven. In eerste instantie is het ook aan onze aandacht ontsnapt. Bovendien verkeerden wij in de

veronderstelling dat deze punten zeker nog aan de orde zouden komen en is daar ook op aangedrongen.

Immers, op de synode van Ede werd vanuit de vergadering voorgesteld dat voor het aankomende traject “de verschillen met betrekking tot de hermeneutiek en de binding aan de belijdenis worden geagendeerd”.

De voorzitter van DKE reageerde daar blijkens de Acta op met “de opmerking dat overwogen is om een aantal gespreksonderwerpen op te nemen in het besluit. Maar dat zal nooit een uitputtend lijstje zijn. Beter is daarom om gezamenlijk te inventariseren waarover het verdere gesprek moet gaan. Moeilijke gesprekken zullen niet uit de weg gegaan worden. Waar mogelijk zullen de CGK er bij betrokken worden. Nu een datum vastleggen is niet aan de orde. Ook het tijdpad zal gezamenlijk afgesproken worden.”

Op de toezegging van de voorzitter werd het amendement met 15 tegen 21 stemmen verworpen.

Die toezegging kan naar onze inzichten logischerwijs niet anders betekenen dan dat de voorzitter aan de synode van Ede ruimte heeft gevraagd een gezamenlijke inventarisatie te maken, daarbij nadrukkelijk een ‘lijstje dat nooit uitputtend zou zijn’ afradend, zodoende suggererend dat er óók ruimte zou zijn om de binding aan de belijdenis ter sprake te brengen. Niet minimaliserend, maar maximaliserend bedoeld.

Zacht gezegd verbaast het ons dat binnen het deputaatschap vervolgens herhaaldelijk is gezegd dat Ede besloten zou hebben dat doorspreken over de belijdenis niet meer nodig zou zijn. Dat mag wel een creatieve interpretatie heten. Wanneer dit issue naderhand door ons aan de orde werd gesteld, werd voortdurend terugverwezen naar deze ons inziens niet logische noch voor de hand liggende interpretatie van de besluiten van Ede. Herhaalde verzoeken onzerzijds om ook deze zaak te agenderen werden niet gehonoreerd.

Overigens zijn na Ede de ‘moeilijke gesprekken’ niet echt gevoerd en is de CGK er geen moment bij betrokken.

4 Het traject naar Meppel

In de rapportage van deputaten aan de generale synode van Meppel komen deze zaken weer terug. De rapportage vermeldt ook duidelijk dat er intern verschillen van inzicht bestaan. Maar niet altijd blijkt de argumentatie helder en doorzichtig, en ons inziens bij tijd en wijle ook vaag en misverstandwekkend.

Het licht valt vooral op positieve ontwikkelingen en de diepe eenheid in Christus.

Buiten beeld blijft evenwel het achterliggende kerkelijke kader. Ook vindt er op sommige momenten een vertekening plaats, bijvoorbeeld wanneer gezegd wordt dat de verschillen uit het verleden nog doorwerken in het ondertekeningsformulier binnen de GKv. Het gaat immers niet primair om verschillen uit het nabije verleden, het Dordtse ondertekeningsformulier is van veel oudere datum. Buiten beeld blijft ook dat er naast de positieve ontwikkelingen nog wel meer valt te signaleren en ook eerlijk gezegd moet kunnen worden.

Feitelijk is er in vergelijking met Zwolle 2008 niet heel veel nieuws te melden.

Evenals in de aanloop naar de GS van 2008 wordt nu breedvoerig gememoreerd dat in beide kerken het verlangen bestaat om zich te binden aan de gereformeerde belijdenis. Evenals toen wordt ook gemeld dat er zorg is om een hartelijke en doorleefde binding in beide kerken. Een indringend gesprek is daarom nodig, binnen én tussen beide kerkverbanden, zo zegt het rapport.

Maar zoals gezegd, dat is allemaal niet nieuw. Het kwam ook al in de 'Balans' van 2006 expliciet naar voren, maar was voor de GS van Zwolle geen reden om het gesprek over de belemmering van de voortgaande afwijking van de belijdenis overbodig te achten.

Frappant is wel dat, anders dan in 2008, deze argumentatie nú tot een andere gevolgtrekking leidt dan voor de synoden van 2008 en 2011. Merkwaardig is ook wel dat er op dit punt geen enkele kerkelijk-geestelijke bezinning plaatsvindt. Opvallend is ook dat daarbij de kerkelijke doorwerking en vormgeving van deze problematiek tot een gezamenlijk probleem wordt gemaakt.

Tussen 2014 en 2017 is evenwel, net als in de periode 2011-2014, nauwelijks van een inhoudelijk en kerkelijk doorspreken over deze zaken sprake geweest, ondanks de opdracht van de synode van Harderwijk. In het zgn. groeidocument staan wel diverse zaken genoemd, maar die worden veelal op een organisatorische en pragmatische manier aangevlogen, niet op een geestelijk- en kerkelijk-inhoudelijke manier. Daarbij wreekt zich dat Ede heeft uitgesproken dat 'de belemmering was opgeheven', hetgeen bij de NGK vaak is opgevat als 'de belemmering om kerkelijk één te worden'. Die interpretatie, die overigens ook binnen de GKv opgeld doet, wordt binnen ons deputaatschap terecht als onjuist getypeerd.

De onhelderheid in de rapportage is ons inziens te herleiden tot een drietal achterliggende aandachtsgebieden.

- Volstrekt onhelder blijft wat de achterliggende theologische en kerkelijke reden is geweest van de benadering van de synoden van Zwolle en Harderwijk, om door te willen spreken over concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis. Aandacht voor het *geestelijke en kerkelijke kader* ontbreekt.
- Er vindt een vervagende en verwarrende vermenging plaats van wat kerkelijk eeuwenlang als gezond kerkelijk en gereformeerd is gezien en om die reden vorm heeft gekregen in kerkelijke regelgeving enerzijds én wat zich incidenteel op plaatselijk of individueel niveau voordoet.
- Hoezeer ook wordt opgekomen voor het goed recht van de gereformeerde belijdenis, tegelijk functioneert die belijdenis zelf nauwelijks in de visie-vorming van deputaten en ontbreken essentiële gezichtspunten. Dat levert een eenzijdig beeld op.

Hieronder willen we dat graag verder uitwerken en ophelderen.

5 De wissels

a. Schriftuurlijke of humanistische tolerantie

Wat was de reden dat onze kerken door de jaren heen door wilden spreken over eventuele concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis? Daar lag de overtuiging achter dat de gemeenten van Jezus Christus recht hebben op bescherming tegen dwaalleer alsook tegen de persoonlijke opvattingen van enkelingen. De Balans brengt dat treffend onder woorden: "Ambtsdragers in het algemeen en predikanten in het bijzonder dienen zich bewust te zijn van de noodzaak tot binding aan de leer van de kerk, dit ten behoeve van de bescherming van de gemeente." Daarover bestond toen en bestaat nu geen verschil van mening. Dat is verheugend. Wél verschil van inzicht en zeker van kerkelijke vormgeving bestaat er met betrekking tot de kerkelijke consequentie daarvan.

Daarin speelt een al eeuwenoud en wezenlijk onderscheid mee inzake de zogeheten tolerantie. Gereformeerde kerken hebben door de jaren heen altijd een *schriftuurlijke* verdraagzaamheid geoefend. Hoe om te gaan met bijvoorbeeld een gemeentelid, dat op een punt afwijkt van de gemeenschappelijke leer, terwijl diegene zich verder als een oprecht gelovige laat kennen? Onze kerken hebben deze schriftuurlijke tolerantie in 2014 expliciet in hun kerkelijke orde opgenomen, nadat in 1914 daarover al een heldere kerkelijke uitspraak was gedaan.

Deze schriftuurlijke tolerantie dient helder te worden onderscheiden van het meer *humanistische* concept. Dat gaat niet zozeer uit van het gemeenschappelijk verwoorde geloof, maar vraagt vrijheid en ruimte voor de gelovige persoon, met zijn goede bedoelingen en vrome houding. De oprecht gelovige mens dient in de kerk ruimte te krijgen zichzelf te blijven en zijn persoonlijke opvatting te kunnen uitdragen. Inperking van die ruimte wordt al gauw als tirannie en gewetensdwang bestempeld. Het moge duidelijk zijn dat deze tolerantie zomaar ruimte laat voor eigenzinnige opvattingen of, erger nog, dwaling, waaraan de gemeente vervolgens ruimte moet geven. Het gevolg laat zich raden: de onderlinge vrede en eensgezindheid in de gezamenlijke gezonde en bijbelse leer komen zo onder druk te staan.

Overigens is dit geen issue dat pas sinds de zestiger jaren zich manifesteert. Dit onderscheid tussen de schriftuurlijke tolerantie en het meer humanistische concept dateert al uit de 16^e en 17^e eeuw. In de tijd van de remonstranten is daarover veel strijd geweest (zie H. Schokking, *De leertucht in de Gereformeerde Kerk van Nederland tussen 1570 en 1620*). De gereformeerde kerken hebben door de eeuwen heen altijd met overtuiging daarin positie gekozen. Het is daarom verhullend te zeggen dat de verschillen uit het recente verleden nog wel doorwerken in de verschillende bewoordingen in kerkelijke afspraken, zoals in het GKv-ondertekeningsformulier en in AKS art. 17. Die typering ‘verschillen uit het verleden, die nog doorwerken’ laat de historische achtergrond én de inhoudelijke essentie buiten beeld.

Immers, waar de GKv in hun kerkelijk recht vormgeven aan de schriftuurlijke tolerantie, is het andere concept meer gesystematiseerd in het AKS, m.n. in art. 17. Met dit onderscheid voor ogen en ter bescherming van de gemeente kregen deputaten in het verleden daarom herhaaldelijk de opdracht door te spreken over hoe om te gaan met concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis. Werkelijk kerkelijke eenheid kan immers alleen ontstaan waar duidelijkheid is over de wijze van binding aan de gereformeerde belijdenis. Het deputatenrapport spreekt daar ook mooie en heldere taal over (p. 17): samen blijven bij de belijdenis is wezenlijk voor de eenheid en identiteit van gereformeerde kerken.

Maar wanneer vervolgens in het deputatenrapport de conclusie getrokken wordt dat we elkaar weinig meer ontlopen als het gaat om het verlängen trouw te blijven aan de gereformeerde belijdenis, laat die conclusie het essentiële punt buiten beschouwing. Voortdurend wordt in de rapportage alsmede in brieven aan diverse kerken herhaald dat we het eens zijn over de binding aan de belijdenis. Maar dat was het punt in geding niet.

Er is zeker een verheugende ontwikkeling gaande en die willen we ook ten volle honoreren. We zijn daarom oprecht blij met bijvoorbeeld de nieuwe *Regeling voor kerkelijke onderzoeken* binnen de NGK. Maar die regeling laat onverlet dat hij fungeert in het kader van AKS 17 en onduidelijk laat hoe om te gaan met concrete en voortgaande afwijking van de gereformeerde belijdenis. Van de concrete regelgeving en het fungerende kerkelijk rechtskader verschuift in het deputatenrapport de aandacht naar het gezamenlijk gedeelde verlangen en vertrouwen in de goede afloop. Maar goede intenties en *wishfull thinking* nemen niet weg dat nog steeds, de GS van Zwolle benoemde het al, onduidelijk is in welk kader de ondertekening staat.

Wat zou het daarom mooi zijn wanneer dat uitgesproken vertrouwen ook wordt waargemaakt en innerlijk verlangen ook expressie krijgt in een gezamenlijk kerkelijk kader, dat daadwerkelijk gereformeerd mag heten. Ons inziens is dat onmisbaar vóórdat van daadwerkelijke kerkelijke eenheid sprake kan zijn. De gemeenten hebben er recht op beschermd te worden! Zoals de Balans al opmerkt: “Dienaren des Woords zijn voor de inhoud van hun prediking niet alleen verantwoordelijk voor hun eigen geweten, maar ook voor de kerk die hen die bediening toevertrouwd en onder wier opzicht en tucht zij zich hebben gesteld.” “Waar het gaat om de inhoud van de confessie, zal van ambtsdragers respect voor de leer verwacht mogen worden, dit ter wille van de gemeente.”

b. Ongelijkvloerse kruising tussen kerkverband en plaatselijk

Een wezenlijk scharnier in de redeneertrant van deputaten is de stelling dat in beide kerkverbanden dezelfde vragen aan de orde zijn. Dat zal wel waar zijn. Maar de volgende vraag is hoe je die indruk laat meewegen.

Naar onze inschatting treedt ook daarbij een wat onheldere en daardoor verhullende benadering op.

Wanneer het gaat om de NGK wordt vooral aandacht gevraagd voor wat op deputatenniveau en landelijk zich ontwikkelt. Zonder daaraan afbreuk te doen: buiten beeld blijven de lokale situaties of individuele uitingen van voorgangers. Daaraan mogen we immers een kerkverband niet afmeten, is dan het argument. Overigens is geen inventarisatie uitgevoerd, en mochten concrete voorbeelden niet in de rapportage benoemd worden, voordat ze eerst met CCS waren besproken.

Maar wanneer het om de GKv gaat wordt juist vanuit die lokale situaties of individuele uitingen geconcludeerd dat 'in beide kerkverbanden vergelijkbare vragen aan de orde zijn.' Ook nu geen inventarisatie, maar wel een stellige bewering, waarbij ván de afzonderlijke situatie doorgeschakeld wordt náár het landelijke kerkverband. Van incident naar structuur.

Het is een ongelijkvloerse kruising, waarop een verbindingsweg geconstrueerd wordt. In de redenering is de ene keer de landelijke vormgeving maatgevend, de andere keer wat zich op het grondvlak voordoet. De ene keer de 'landelijke papieren', de andere keer de her en der zich voordoende situaties. De keus ervan is daarbij selectief en de weergave ervan heeft de tendens naar één kant over te hellen.

Wat voortdurend ontbreekt is de cruciale vraag: op welke manier wil je gereformeerd kerk zijn?

Vervolgens is het 'wijs', aldus de meerderheid van deputaten, om deze vragen tot een gezamenlijk intern vraagstuk te maken. Wij vragen ons af of dat wel zo wijs is. Ons is ook niet duidelijk op grond waarvan dat dan 'wijs' zou zijn.

Betekent deze benadering om het tot een 'gezamenlijk intern' vraagstuk te maken bijvoorbeeld dat de GKv bereid moeten zijn om zijn kerkelijke binding aan de gereformeerde belijdenis te versoepelen, ter wille van de NGK of om mee te bewegen met de vragen, die zich op het grondvlak voordoen? Impliceert deze benadering bijvoorbeeld dat de GKv bereid moet zijn om de in zijn kerkorde inmiddels vastgelegde schriftuurlijke verdraagzaamheid in te ruilen voor een andere? Of dat we de binding aan de gereformeerde belijdenis door middel van een bindingsformulier voor ouderlingen en diakenen kunnen afschaffen?

Dat er actuele en ingrijpende vragen aan de orde zijn en dat er veel in beweging is, is evident en zullen wij geenszins ontkennen. Maar het deputatenrapport neigt ertoe om die omstandigheden en ontwikkelingen maatgevend te laten zijn voor de voorgestelde besluiten zonder dat daar een weloverwogen en dieper gaande theologische en kerkelijke bezinning aan ten grondslag ligt. De ontwikkelingen lijken leidend, terwijl een krachtige inhoudelijke positiebepaling en koerszetting ontbreekt.

Deze benadering laat bijvoorbeeld open of bij deze gezamenlijke interne vraagstukken datgene wat we momenteel als kerken hebben afgesproken ter discussie kan komen, als wisselgeld voor een gezamenlijke kerkelijke eenheid. Het komt in bespreking, met een open eind.

De synode dient daarom de vraag onder ogen te zien of alleen die benadering al niet op gespannen voet staat met de uitgesproken bedoeling van onze kerkelijke orde, zowel naar de letter als naar de geest.

c. Confessionele ruggengraat

Wanneer een generale synode samenkomt, betuigen de afgevaardigden hoofd voor hoofd hun hartelijke instemming met de drie formulieren van eenheid. Als ambtsdragers verklaren zij van harte in te stemmen met de leer van de Bijbel, zoals die door de Gereformeerde Kerken in Nederland wordt beleden in de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels. Dat is geen ritueel om een plechtig moment gestalte te geven; het is de explicitering van de gezamenlijke eenheid van het geloof. Dat geloof heeft naast een relationeel aspect ('het geloof waarmee we geloven'), ook een inhoudelijke kant (het geloof *dát* we geloven). De inhoud verwoordt immers hoe wij God in zijn openbaring hebben verstaan en wat de geestelijke werkelijkheid is, waarin wij leven. Als kerken en persoonlijk. Daarbij is de 'religie van de belijdenis' onmisbaar en essentieel. Wij geloven immers persoonlijke en gezamenlijk met het hart en belijden met de mond.

Het rapport spreekt, evenals de nota van 10 jaar geleden, goede woorden over de kracht en betekenis ervan voor het kerkelijk samenleven. We stemmen daar van harte mee in. Maar het is wel zaak om dat geen loze kreet te laten blijven. De handtekening van ambtsdragers in de vergaderzaal en de loyale en onbekrompen binding aan de gereformeerde belijdenis op het kerkelijk erf dienen ook waargemaakt te worden in de praktijk. Op dit punt menen wij dat het rapport zwakten vertoont.

c1. Wat versta je onder 'eenheid van geloof'?

In het visie-deel '...in de eenheid van het ware geloof...' staat veel goeds. De kerkelijke kaart in Nederland is ongetwijfeld ingewikkelder en veelkleuriger geworden, de omstandigheden van deze tijd zijn veranderd, de kerkelijke zuilen zijn afgebrokkeld en de diversiteit in de contacten is gegroeid.

Deputaten willen hun visie daarop opnieuw doordenken.

Maar daarbij blijft onduidelijk wat met 'de eenheid van geloof' wordt bedoeld. Is dat eenheid op basis van de inhoud van geloofsbelijdenis van Nicea? Is dat eenheid op basis van de drie formulieren van eenheid? Of is dat een eenheid op basis van Christus als fundament?

Deputaten schrijven: "we mogen onderscheiden tussen eenheid in het fundament, Jezus Christus zelf, en eenheid in wat op dat fundament gebouwd wordt." En: "Christus geeft ons de eenheid in Hem." Maar ook: "Kerkelijke eenheid is alleen mogelijk waar eenheid is in het beleden en gepreekte geloof." En: "Kerkelijke eenheid is primair eenheid in verkondiging, en dus in wát er verkondigd wordt. Kerkelijke eenheid vraagt om de basis van eenheid in belijden." Maar ook: "We mogen en moeten ons inzetten voor eenheid. Daarbij mogen we onderscheiden tussen eenheid in het fundament, Jezus Christus zelf, en eenheid in wat op dat fundament gebouwd wordt. (...) Als er met verschillende materialen, de blijvende en de niet-blijvende, gebouwd wordt op het ene fundament Jezus Christus, is het toch hijzelf die in de verscheidenheid zichtbaar wordt. Daarom onderscheiden we *geloofseenheid* en *kerkelijke eenheid*. En: "Op het ene fundament Christus wordt nu eenmaal gebouwd met verschillende, elkaar soms uitsluitende belijdenis-materialen." "Door geloof in Christus zijn we één met God en met elkaar." Enerzijds is "wat wij in Christus hebben niet los te maken van wat we over Christus weten en belijden. De Heer en de leer zijn niet te scheiden. We kennen Christus alleen uit de Schrift." Anderzijds is de leer van de Schriften slechts bouw materiaal.

Erg helder is het allemaal niet. Enerzijds zijn de leer en de Heer niet te scheiden, anderzijds is alleen Christus het fundament, maar hoe de verhouding dan ligt, blijft volledig in de mist.

Helder is wel dat belijden slechts een bouw materiaal is, maar niet fundamenteel. De diepste eenheid ligt niet in de gezamenlijke leer, maar in de Heer.

Die stellingname is gebaseerd op de toepassing van wat Paulus schrijft in 1 Korinte 3. Wat ons betreft een wel heel smalle en ook wankele basis. Er staat in Gods Woord wel meer over belijden, kerk-zijn, leer en dwaalleer dan hier ruimte krijgt.

De wankele basis van 1 Korinte 3.

Wij veroorloven het ons daarom even stil te staan bij de uitleg van 1 Korinte 3 en de wijze waarop deze in het redebeleid functioneert.

- a. Paulus verbindt het fundament, dat hij omschrijft als 'Christus' met zijn eigen arbeid. Hij bedoelt dus Christus zoals Hij door Paulus is verkondigd. In Korinte was Paulus als eerste verkondiger fundamentlegger. In andere plaatsen waren anderen dat. Daarom schrijft hij in Ef. 2:20 over de gemeente die gebouwd is op het fundament van (de verkondiging) van apostelen en profeten. Met andere woorden: het fundament is de in hun geschriften verkondigde Christus.
- b. Het zou dwaas zijn om dat fundament opnieuw te willen leggen. Het fundament is eenmaal gelegd en niet te vervangen. Na Paulus valt er alleen nog maar op dit fundament verder te bouwen. Wat Paulus zegt, geldt voor iedereen die in Korinte verder de gemeente wil opbouwen. Het moet fundamentconform zijn.
- c. Het gaat daarbij niet primair om het idee dat het er niet echt toe doet met welk materiaal gebouwd wordt (met als gevolgtrekking dat verschillen in geloof en kerk relatief zijn). Paulus maakt een tussenstap en spreekt veronderstellenderwijs: 'stel dat...'. Spits van zijn benadering is dat er een moment van onthulling komt, waarbij de kwaliteit van het bouw materiaal aan het licht zal komen. Dat is waarschuwend bedoeld. Hoe je bouwt, zal niet verborgen blijven. In Korinte zal reden geweest zijn voor die waarschuwing. Men raakte snel geïmponeerd door zaken, die menselijk gezien indrukwekkend en aansprekend waren. Maar dat is niet maatgevend. Het gaat er om of je bouw materiaal vuurvast zal blijken te zijn.
- d. In de vervolgens genoemde bouwmaterialen gaat het om één tegenstelling: is het vuurbestendig of niet? Toegepast: of kerkbouw gebaseerd op mensenwijsheid of op de wijsheid van God.
- e. Gezien de heiligheid van het bouwproject komt het er wel op aan dat niet te beschadigen. En het vuur van Gods oordeel en de mogelijkheid van redding 'als door vuur heen' mag geen aanleiding geven om dan maar met brandbaar materiaal te bouwen.
- f. De gedachte dat het er niet zo toe zou doen hoe en met welk materiaal je de kerk bouwt, als je maar op het fundament Christus bouwt, is het tegendeel van wat Paulus bedoelt te zeggen. Hij spoort juist aan ons helemaal te richten naar Christus, zoals we die kennen uit de verkondiging van de apostelen en uit de Schriften van God. Oftewel: uit de gehele leer van het evangelie.
- g. Wanneer Jezus Christus zoals we Hem uit het geheel van Gods Woord kennen, het fundament is van de kerk, tast elke dwaling of opvatting die daar afbreuk aan doet, ook het fundament aan.
- h. Het is daarom belangrijk hóe je bouwt. In het vervolg van 1 Kor. 3 zegt Paulus dan ook dat we erop toe moeten zien hóe iemand bouwt alsook dat God aan schending van Gods bouwwerk zwaar tilt.
- i. Gehonoreerd moet ook worden dat Paulus zelf de kerk ook gebouwd ziet op de apostelen en profeten als fundament (Ef. 2:20). Het gaat dus niet om een bouwen op de Persoon alleen, of uitsluitend zijn naam, maar om de gehele leer van Gods Woord.
- j. Daarin spoort juist Paulus zijn 'opvolgers' Timotheüs en Titus herhaaldelijk aan te blijven bij de gezonde leer (1 Tim. 1:10; 6:3; 2 Tim. 4:3; Titus 1,9; 2,1), tegensprekers te weerleggen en spreekt Johannes over de 'leer van Christus' (2 Joh. 9). En: 'wie deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in uw huis.' (vs. 10). Ook lezen we dat tot het eerste onderwijs aangaande Christus behoort het fundament van bekering van dode werken, geloof in God en de leer van dopen, handoplegging, van de opstanding van de doden en van het eeuwige oordeel (Hebr. 6:1-4).

- k. Het dilemma Christus als fundament – opbouw materiaal is onbruikbaar om de verhouding Christus als fundament enerzijds en geloofsleer anderzijds in onder te brengen.

Het onderscheid tussen Christus als fundament en de belijdenis als ‘slechts’ opbouwwerk doet geen recht aan het spreken van Gods Woord zelf, waarin de leer van Christus alsmede het getuigenis van apostelen en profeten alsook o.a. de leer van dopen, opstanding en wederkomst juist tot het fundament gerekend worden. Het is derhalve een ondeugdelijk en onbruikbaar onderscheid. Een wankele basis, wat ons betreft, die veel weg krijgt van een omgekeerde piramide, wanneer daarop een heel bouwwerk wordt opgetrokken.

Wij willen uiteraard niet ontkennen dat ieder, die de naam van de Heer aanroept, gered zal worden. Een mens wordt behouden door geloof in Jezus Christus, niet door ‘ondertekening’ van de drie formulieren van eenheid. Maar wat bedoel je dan precies met ‘Christus als fundament’. Alleen Christus als Persoon? Dan zou het om de persoonlijke geloofsverbinding gaan. Maar is Christus als persoon wel los te maken van wie Hij in zijn wezen is en van wat Hij deed en doet, van zijn werken en weldaden? De naam ‘Christus’ alleen al is daar vol van. Is zijn naam ook niet meteen zijn faam en zijn reputatie, als God de Zoon op aarde, die door lijden heen naar zijn glorie bij de Vader terugkeert? Is Christus als fundament niet onafscheidelijk van de leer van Christus? Wie dat onder woorden gaat brengen, is onmiskenbaar bezig zijn of haar geloof te belijden.

Bovendien dient hier wel helder en zuiver onderscheiden te worden tussen persoonlijke redding enerzijds én kerkelijke verantwoordelijkheid en vormgeving anderzijds. Een kerk is immers fundament en pijler van de waarheid (1 Tim. 3:15. Aansluitend wordt door Paulus meteen het mysterie van het geloof verwoord alsook gewaarschuwd voor dwaalgeesten!). En de gemeente in Filadelfia krijgt als compliment mee dat ze ondanks hun geringe kracht het woord van Jezus bewaard heeft en trouw is gebleven aan wat Hij heeft gezegd.

Opvallend is hoe dat onderscheid tussen Christus als fundament en de wijze waarop op dat fundament wordt gebouwd nu in 2017 bij deputaten in hun rapport functioneert. In de Open Brief van 1966 werd in verband met de verdeeldheid van de reformatorisch christenen gesproken over een ‘bouwen in velerlei stijl op het ene fundament.’ Zwolle sprak in 2008 in de lijn van voorgaande synoden nog zijn zorg uit dat nog niet duidelijk was hoe binnen de NGK werd omgegaan met het onderscheid tussen Christus als het fundament en zaken in de belijdenis die het fundament niet raken, en dat daarom daarover doorgesproken diende te worden. Nú voeren deputaten dat onderscheid zelf in. Overigens zonder grondige bezinning, onderbouwing en verantwoording. Met de voorhanden analyses dienaangaande wordt niets gedaan.

Het lijkt er sterk op dat deputaten, zonder dat expliciet te maken, opschuiven naar de positie, die door Zwolle nog werd afgewezen en in de jaren daarvoor veelvuldig onderwerp van gesprek was in de samsprekingen. In een veelheid van woorden nemen ze een wissel en gaan ze over op een ander denkspoor. Want hoe verhoudt deze visie zich tot wat de kerken tot tien jaar geleden nog uitspraken? En hoe verhoudt deze benadering zich tot wat we als kerken uitspreken in ons bindingsformulier en onze kerkorde?

Ons valt daarbij op dat de inhoud van de confessie in deze paragraaf niet echt functioneert.

Zo is in de catechismus ons geloof sterk inhoudelijk bepaald. Als Zoon van God vergadert Jezus zijn gemeente op aarde in de eenheid van het ware geloof, door zijn Geest én Woord. Wat dient een christen dan te geloven? Antwoord: álles wat ons in het evangelie

beloofd word. De twaalf artikelen geven daarvan een samenvatting. Met andere woorden: ons geloof is zo omvangrijk en inhoudrijk als het evangelie zelf. In het deputatenrapport treedt evenwel een beperking daarvan op.

Ook vindt er een versmalling plaats, wanneer gezegd wordt: 'eenheid is primair eenheid in verkondiging'. Wij begrijpen wat bedoeld wordt, maar betwijfelen of dat een voldoende trefzekere en confessioneel verankerde typering is.

Wanneer de Nederlandse Geloofsbelijdenis de kern van kerk-zijn onder woorden brengt, brengt hij dat onder in één samenvattende zin: 'kortom, dat men zich richt naar het zuivere Woord van God, alles wat daarmee in strijd is verwerpt en Jezus Christus erkent als het enige Hoofd.' Vanuit die kern komen confessioneel wel meer kenmerken in beeld: naast de zuivere prediking ook de bediening van de sacramenten en de kerkelijke tucht. Vanouds werd kerkelijke eenheid uitgewerkt in eenheid in leer, dienst en tucht. In het deputatenrapport blijft dat allemaal buiten beschouwing.

Evenmin functioneert dat er, ook al bouw je op de basis van Jezus Christus en onderschrijf je de belijdenis van Nicea, er ook sprake kan zijn van onzuivere leer, dwaling en een kerk, die aan zichzelf meer gezag toekent dan aan Gods Woord of naar eigen goedvinden daaraan toevoegt of daaruit weglaat (art. 29 NGB).

Kortom, dit visiedeel krijgt geen verankering in de gereformeerde belijdenis over de kerk. Met het vele dat daar in de loop der jaren over geschreven is, wordt niets gedaan. Dat Jezus Christus in zijn zeven brieven aan de zeven gemeenten ook indringende waarschuwingen laat horen en risico's aanwijst, komt niet ter sprake.

Al met al levert het een te rooskleurig, maar ook nogal argeloos beeld op van wat zich op het kerkelijk landschap voordoet en hoe we daarmee om dienen te gaan. Van een nauwgezet en zorgvuldig onderscheiden, waartoe juist de confessie ons op dit terrein oproept, is niet echt sprake.

c2. Het schema verlossing – heiliging.

Twijfelachtig vinden we hoe de schematiek verlossing – heiliging in deze paragraaf functioneert. Dit onderscheid uit de heilsorde op het individuele, persoonlijke vlak wordt nu getransponeerd naar het institutionele, kerkelijke terrein. Bij alle mooie zinnen en waardevolle opmerkingen blijft onduidelijk hoe het persoonlijke en institutionele zich tot elkaar verhoudt. Ondertussen vindt er wel een beweging plaats. Van de eenheid, die we in Christus door het geloof ontvangen, náár de roeping tot een institutionele eenheid. "De roeping tot groeiende eenheid hoort bij de levensheiliging van Gods volk. Zo zal de eenheid ook steeds meer tastbaar worden. Tussen de gelovigen als individu en tussen de gemeenschappen van gelovigen." Die laatste zin is wel cruciaal. De schematiek wordt nu toegepast op de geloofsgemeenschappen, de kerkelijke instituten. Groeiende eenheid is dan een ontvangen van de eenheid, die we in Christus al hebben ontvangen.

Daar valt wel iets voor te zeggen. Immers, waar vroeger het schema belofte en geloof (en de kerkelijke geloofsgehoorzaamheid) was, wordt dat nu verlossing en heiliging (met de daaruit voortvloeiende roeping). Het zijn verschillende woorden, maar inhoudelijk is er geen groot verschil.

Ondertussen is het wel een eenzijdig beeld geworden en is het accent subtiel verschoven. De roeping tot eenheid komt wel in beeld, maar de roeping tot gehoorzaamheid aan Gods Woord, zonder daaraan toe te voegen of af te doen, daarentegen niet. Doordat het licht alleen valt op de gegeven eenheid in Christus en de roeping om daaraan gestalte te geven, blijft de vraag of er sprake is van gehoorzaamheid of ongehoorzaamheid onderbelicht. Immers, Christus vergadert zijn gemeente in de eenheid van het ware geloof, *door zijn Geest en Woord*. Naast geloof is daarom ook de gehoorzaamheid van het geloof (Rom. 1:7),

het luisteren naar dat Woord onmisbaar. Dát luisteren heeft de kerk in haar belijden onder woorden willen brengen. Belijden is toch *homologeō*, naspreken. De scopus vanuit alleen Ef. 3 is ook wel een beperkte benadering. Gods Woord kijkt breder en bevat meer aspecten dan alleen deze. Zo is er naast de groeiende eenheid ook aandacht voor een gerechtvaardigde verdeeldheid. De Schrift kent ook dwaalleraren, die mensen naar de mond praten en preken (2 Tim. 4:3). En Christusloochenaars: 'bestaat er een grotere leugenaar, dan iemand die ontkent dat Jezus de Christus is?'

Groeiende institutionele eenheid is daarom niet bij voorbaat een eenheid, die getuigt van een groeiende gehoorzaamheid aan Gods woorden en Christus' onderwijs. Art. 27-29 NGB hebben in onze leer over de kerk béide kanten in beeld willen brengen. Een echte kerk richt zich naar het zuivere Woord van God, verwerpt alles wat daarmee in strijd is en erkent Jezus Christus als het enige Hoofd. Maar een onechte kerk schrijft aan zichzelf en eigen ordeningen meer gezag toe dan aan Gods Woord en grondt zich meer op mensen dan op Christus.

c3. Hoe verhouden de drie formulieren van eenheid zich tot de geloofsbelijdenis van Nicea?

Heel onhelder blijft daarbij hoe de geloofsbelijdenis van Nicea zich verhoudt tot de drie formulieren van eenheid. Deputaten signaleren die verlegenheid ook. Het onderscheid tussen Nicea en de drie formulieren van eenheid doet recht aan de complexe kerkelijke situatie waarmee we te maken hebben. Bovendien is er geen discrepantie tussen beide. Nicea legt de basis voor en wordt uitgelegd door de drie formulieren van eenheid. Maar tegelijk wordt volgens deputaten (zie rapport, p. 6) dezelfde vraag op tafel gelegd, die ook al in de 'Open Brief' opgeworpen werd. Hoe verhoudt zich het historisch fundament van onze Nederlandse Gereformeerde kerken tot het fundament van de wereldkerk?

Op de gestelde vraag geven deputaten geen antwoord. Dat overstijgt hun opdracht, zo zeggen ze.

Hoewel deze essentiële vraag onbeantwoord blijft, denken zij wel dat dit onderscheid recht doet aan de complexiteit van de kerkelijke situatie, waarmee we te maken hebben. Deputaten vragen vervolgens ruimte om vanuit het gemaakte onderscheid beleid te mogen maken en ermee te mogen werken in de praktijk.

Vooropgesteld: wij herkennen de goede bedoeling wel. Wie Nicea van harte belijdt en zich eigen heeft gemaakt, is onmiskenbaar een christen of christin. Het wonder van wedergeboorte en geloof heeft zich voltrokken en dat moet op waarde geschat worden. Deze diepe herkenning verheugt het hart.

Maar zoals aangegeven, vinden wij de onderbouwing vanuit 1 Kor. 3 ondeugdelijk. Ook komt (opnieuw) niet in beeld dat er ook sprake kan zijn van minimalisering, aan een afdoen van het Woord van God, aan een verwerpen van de gezonde leer, zoals die onder woorden is gebracht in de drie formulieren van eenheid. Daarnaast roept dit onderscheid meteen de vraag of datgene wat dan wel in de gereformeerde belijdenissen staat, maar níet in de geloofsbelijdenis van Nicea, minder bijbels zou zijn of van minder waarde. Zoals bekend heeft de kerk in haar belijdenissen altijd Nicea verder willen expliciteren en zich in de loop van de tijd voordoende misvattingen willen weerleggen. Op basis waarvan is de inhoud ervan van minder belang?

Onze belijdenissen willen altijd gelezen worden bij een open bijbel en zijn dus niet minimalisierend bedoeld. Latere belijdenisgeschriften zijn niet een toevoeging maar een verdere inkleuring/explicitering van wat in de oude belijdenissen bondig is samengevat. Het gaat uiteindelijk altijd om alles wat ons in het Evangelie beloofd wordt. Doordat in de rapportage deze vraagstelling uitsluitend ter sprake komt in het kader van een groeimodel, van groeiende herkenning en groeiende eenheid, is er geen ruimte voor

de keerzijde ervan, namelijk dat er ook een negatieve groei kan zijn, in de verkeerde richting. We doelen dan op een ontwikkeling of praktijk die tekort doet aan het Woord, aan de gezonde leer, en die ruimte geeft aan dwaling, ongezonde eigen inzichten of een verwerpen van het onderwijs van Jezus Christus en zijn apostelen. Geen groei in de waarheid, maar een toename in verval en bij de bijbelse en confessionele waarheid vandaan. Of daar tegenin.

Overigens is het nu, 50 jaar na 1967, zacht gezegd wel heel opvallend hoe deputaten de vraagstelling uit de 'Open brief', die in de zestiger jaren veelvuldig is geanalyseerd en ook bestreden, zich nu eigen lijken te hebben gemaakt. Waar de synode van Zwolle dat nog bestempelde als een '*hindernis*' voor kerkelijke eenheid, is het nu het spoor geworden waarop de meerderheid van deputaten zich beweegt.

Wat is er gebeurd? En wat gaat de synode van Meppel doen met de uitspraken van Zwolle en Harderwijk?

Hoe dan ook, deze paragraaf uit het rapport straalt vooral iets uit van relativering van de drie formulieren van eenheid. Voor *kerkelijke* eenheid zijn ze wel van belang, maar de diepste eenheid ligt in Christus en wordt ons geschonken door geloof. Het is onze roeping die eenheid gestalte te geven als uiting van heiliging. Een belijdenis is daarbij bouw materiaal, van meer of minder waarde, maar niet fundamenteel.

Merkwaardig genoeg signaleren deputaten in hun rapport ook dat het in de kerken gaat ontbreken aan een hartelijke en doorleefde binding aan de gereformeerde belijdenis. Maar ontbreekt het daaraan ook niet in het rapport? Hoe kan het gebeuren dat 'de religie van de belijdenis' niet inhoudelijk stem krijgt?

De benadering in het rapport zal ons inziens gaan leiden tot een relativering van de inhoud van de gereformeerde confessie (zijnde niet-fundamenteel), maar daardoor ook tot een verslapping van de eensgezindheid van de kerken. Bovendien kan gemakkelijk een vorm van leervrijheid ontstaan, doordat voorgangers hun eigen mening of stokpaardjes op de preekstoel brengen. Deze vrijheid voor de prediker zal vervolgens leiden tot hoordwang voor de gemeente.

De vraag dringt zich op hoe deze benadering zich verhoudt tot wat we als kerken zijn overeengekomen en waar we als ambtsdragers onze handtekening onder zetten: de drie formulieren als een betrouwbare samenvatting van de christelijke leer, in gehoorzaamheid aan de heilige Schrift (zie kerkorde art. A1.). Daarin vinden gereformeerde kerken elkaar. Al eeuwenlang. Het zijn onze formulieren van eenheid.

6 In de mist

Doordat bovengenoemde wissels niet helder zichtbaar worden gemaakt, ontstaat er een verhullend beeld. We komen in de mist terecht. Op een aantal concrete punten willen we dat illustreren.

a. Naar een regeling voor contact en samenwerking?

Doorslaggevend in de argumentatie van deputaten lijken ons de overwegingen 5, 6 en 7 (p. 19-20 van het rapport). Volgens de Regeling voor kerkelijke onderzoeken binnen de NGK is ondertekening van het ondertekeningsformulier voorwaarde. De clausule van art. 17 AKS ontbreekt daar. Op basis van de overeenstemming over de belijdenis kunnen we elkaar vertrouwen geven. En wanneer er vragen rijzen, is de situatie bij de NGK niet anders dan in de GKv. Althans, volgens de meerderheid van de deputaten.

Dat wij als minderheid deze regeling prematuur vinden, krijgt in de rapportage wel een plek, maar de argumentatie blijft helaas achterwege. Wij plaatsen daarom hier een aantal kanttekeningen bij.

Verzwegen wordt dat ook de regeling voor kerkelijke onderzoeken kerkrechtelijk fungeert *in het (rechts)kader van het AKS* en heft art. 17 daaruit niet op. Dit artikel regelt immers de rechtsgang bij het optreden van een afwijkende mening. Het feit dat de clausule van AKS 17 in de regeling niet expliciet wordt genoemd, neemt dat gegeven niet weg. Daarmee is het nog steeds wachten op het antwoord op de vraag, die Zwolle en Harderwijk al op tafel van deputaten legden, namelijk hoe om te gaan in geval van concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis. Niet de ondertekening van de belijdenis is het punt, maar hoe te handelen bij afwijking ervan.

Opnieuw wordt in de argumentatie van deputaten terug gegrepen op de ‘overeenstemming over de belijdenis’. Maar, zoals hierboven aangegeven, die overeenstemming was er in 2008 ook al en is niet nieuw, al wordt het voortdurend als iets nieuws gepresenteerd. Voor Zwolle en Harderwijk was die (ook wat ons betreft) verblijdende overeenstemming evenwel geen reden om niet verder door te praten. Dat gaf juist het vertrouwen daar vruchtbaar over door te kunnen spreken, omdat de *gevolgen voor de kaders waarin een en ander functioneerde nog onvoldoende duidelijk* waren. Kortom, het essentiële punt blijft in de mist hangen. Juist vanwege die verschillende kerkelijke kaders dienen er vraagtekens gezet te worden achter de stelling dat de situatie binnen GKv en NGK niet verschillen.

Ondertussen zijn er kerken geweest die op deze punten vragen stelden aan het deputaatschap of bezwaren voorlegden. Stelselmatig keert dan in de reactie vanuit het deputaatschap dit verhullend spreken terug. Wel wordt de overeenstemming over de belijdenis voortdurend gememoreerd, maar de essentie van de bezwaren blijft buiten beeld, ondanks herhaalde aandrang binnen het deputaatschap om dat wel helder te benoemen. Geen wonder dat kerken zich niet gehoord voelen.

Wij achten de huidige regeling toereikend en zouden graag de daar verwoorde zorgvuldigheid blijven betrachten. Immers, in art. 69.2 hebben we afgesproken dat bij gewichtige beslissingen de instemming van de gemeente en de goedkeuring van de classis nodig is, een en ander volgens de generale regeling.

Die regeling bepaalt dat gebleken moet zijn “dat er metterdaad eenheid is in erkenning en beleving van het Woord van God en de belijdenis van de kerken, alsook van de regels die op grond daarvan voor het kerkelijk leven moeten gelden; alsmede dat bezwaren die op generaal-synodaal niveau het gestalte geven aan kerkelijke eenheid met de andere kerkgemeenschap in de weg staan in de plaatselijke situatie niet van kracht zijn. Juist nu ondanks verblijdende ontwikkelingen, nog niet helder is hoe om te gaan met concrete en voortgaande afwijking, blijft die zorgvuldigheid, waartoe voorgaande synode besloot, vereist.

Uitwisseling van predikanten is nooit gezien als bouwsteen voor kerkelijke eenheid, als een middel om elkaar beter te leren kennen, maar de explicitering ervan en sluitsteen. Wij juichen zo’n uitwisseling toe, gebaseerd op erkenning en beleving van Gods Woord en hartelijke binding aan de belijdenis van de kerken.

Duidelijk moge zijn dat er op landelijk niveau nog steeds zaken onuitgesproken zijn. Art. 17 AKS is nog van kracht, de landelijke kaders zijn niet wezenlijk veranderd. Deze algehele, generale regeling is daarom, hoezeer wij er ook naar verlangen zover te komen, voorbarig en spoort niet met de huidige kerkorde.

Daar komt bij dat ondertekening van het ondertekeningsformulier wel voor predikanten steeds meer verplicht en gebruikelijk is geworden, maar niet voor alle ambtsdragers. Ook hebben wij begrepen dat de diverse regio’s binnen de NGK daar weer hun eigen formulier voor hebben. Kortom, de situatie is divers. Dat is van belang.

In de door deputaten voorgestelde regeling wordt immers en passant ook de toelating tot het avondmaal en het toelaten van elkaars leden open gesteld. Dat wordt niet nader onderbouwd. Het is ook een onverwacht binnenkomend element. Enerzijds betekent dat dat we elkaars tucht aanvaarden, maar anderzijds wordt ook expliciet gesteld dat dit geen automatisme is. De ene kerkenraad neemt niet automatisch en dwingend de beslissingen m.b.t. tucht over van de andere. Met andere woorden: wel kerkelijk één, maar niet één in uitoefening en aanvaarding van elkaars tucht?

Hoe moeten we dat zien? Wij voorzien in elk geval dat dat in de praktijk voor kerkenraden en gemeenten niet alleen lastige, maar ook onwenselijke gevolgen krijgt. Wat, als fictief voorbeeld, te denken van de situatie van een NGK-ambtsdrager met een van de gereformeerde belijdenis afwijkende opvatting of geaccepteerde levensstijl, die in een GKv niet toegelaten wordt aan het avondmaal? Er zouden meer voorbeelden te bedenken zijn.

Bovendien wordt blijkens een interview van J.M. Mudde (Nederlands Dagblad 27 oktober 2016) de opvatting dat het ook bij kerkelijke eenheid gaat om de eenheid in Christus en dat zaken die dat fundament niet raken, praktisch zijn en niet principieel, binnen de NGK door voorgangers gepropageerd. "De Nederlands Gereformeerde Kerken zijn trouw gebleven aan de Bijbel en belijden Christus als waarheid. Vrijmaakten erkennen dat ook. De redenen om nog niet samen te gaan zijn dus praktisch en niet-principieel van aard."

Vanuit zo'n 'versmald' fundament worden allerlei verschillen in leer en leven in één zin tot 'praktisch en niet-principieel' verklaard. Opvallend genoeg klinkt er in dit interview geen woord over de gereformeerde belijdenis als uitgesproken en gezamenlijk aanvaarde basis onder de eenheid van gereformeerde belijders.

We onderkennen wel dat deze door Mudde (en door de overeenstemming van 2006) uitgesproken mening ook steeds meer binnen de GKv terrein wint. Maar deze constructie is door de kerkelijke vergaderingen altijd terug gewezen. Zwolle gaf niet toevallig de opdracht om juist ook daarover door te spreken. Kerkelijke eenheid vraagt om eenheid in gereformeerd belijden.

Het valt ook op dat bij niet ondertekenen van de gereformeerde belijdenis er meer ruimte wordt genomen voor charismatisch - evangelisch gedachtengoed. Op die manier wordt het ook andere kerken binnengedragen. De NGK typeert zichzelf als gereformeerd met evangelische trekken. Diensten variëren van traditioneel gereformeerd tot eigentijds evangelisch (www.ngk.nl/kennismaken)

Wij juichen een regeling om tot uitwisseling van predikanten te komen toe, maar vinden dat op dit moment prematuur. Essentiële gesprekspunten, die onze synoden zes en negen jaar geleden nog een hindernis voor daadwerkelijke eenheid noemden, wachten nog op een helder antwoord.

b. Een verbond van kerken?

Vanuit de Nationale synode komt ook het voorstel om een verbond van kerken aan te gaan. Het is goed de ontwikkeling van deze 'synode' kort te schetsen. De pretentieuze aanduiding synode stuitte op weerstand. Het was immers een particulier initiatief en geen kerkelijke vergadering. Bovendien kwamen op dit platform diverse stromingen bij elkaar, van confessioneel-gereformeerd tot vrijzinnig en remonstrants. Vanuit onze kerken en door deputaten is altijd afwachtend en afstandelijk gereageerd. Het was slechts een forum, een gespreksplatform, waar wij als waarnemer naartoe gingen en dat we kritisch zouden blijven volgen. Ook binnen het deputaatschap werden kritische noten gekraakt en dit proces getypeerd als 'een initiatief van enkelingen'.

Inmiddels is de toon veranderd en de pretentie bepaald niet minder geworden. Op tafel van de kerken ligt nu een voorstel om als kerken een 'verbond' aan te gaan. Deze term betekent niet een verbond tussen God en Zijn volk, maar krijgt hier de kleur van een verbond tussen mensen die geroepen zijn om te getuigen van Jezus en zijn geboden te bewaren (Opb. 12). Vanuit die

roeping mogen mensen die zeggen te geloven en zeggen dat ze de Here volgen, elkaar niet langer voorbij lopen, maar dienen ze in gesprek te gaan, vooral op plaatselijk niveau.

Waarvoor dient gewaakt te worden? Dat de 'verbondenheid in Christus' en in zijn naam verdoezelt dat er op wezenlijke punten grote verschillen zijn in uitleg en toepassing van Gods Woord. Het gevaar daarbij is, dat herkenning op het persoonlijke, individuele vlak gemakkelijk overgezet wordt op het kerkelijke en structurele niveau.

Het mag niet zo zijn, dat alle ruimte is voor dwalingen. In de diverse kerken is ook sprake van leervrijheid, van vrijzinnigheid, van loochening van het bestaan van God, van ontkenning van de historische realiteit van Christus' opstanding, van een oude pelagiaanse dwaling. De naam van Christus, als zijn uitstraling en reputatie, wordt onder die vlag zomaar tekort gedaan.

Bij de beoordeling ervan dient er daarom voor gewaakt te worden, dat het ontbreekt aan confessionele realiteitszin. De charme van persoonlijke geloofsherkenning en het verlangen naar kerkelijke verbinding mogen ons niet verblinden. Ten diepste is en blijft het Christus, die als Zoon van God zijn kerk vergadert, in de eendracht van Woord en Geest. Juist dat vraagt om geloof en gehoorzaamheid aan Hem.

Immers, onder de naam van kerk is het mogelijk dat een genootschap zich in leer, sacramenten en tucht in de praktijk níet onderwerpt aan het juk van Christus en aan zichzelf meer zeggenschap toeschrijft dan aan Gods Woord.

7 Rondblik

Wij zijn ons er goed van bewust dat tijden veranderen, dat ontwikkelingen in de maatschappij razendsnel gaan, dat de aanblik van het kerkelijk erf anders is dan dertig jaar geleden en ook kerken en kerkmensen een andere lucht inademen dan voorheen.

Het deputatenrapport schrijft daarover terecht dat er een geest van relativisme en individualisme heerst. Een hartelijke en doorleefde binding van de gereformeerde belijdenis staat onder druk. Over verschillen wordt relativerend gesproken. De zo geroemde relatie met de Heer prevaleert boven de inhoud van de leer. Al in de Balans als overeenstemming werden daarover behartigenswaardige dingen gezegd. Wij hoeven die goede waarnemingen hier niet te herhalen.

Maar er valt meer te signaleren. De geest van het postmodernisme waait ook door de kerken. Ieder heeft zijn of haar eigen waarheid, we respecteren elkaar daarin en doen er vooral niet te moeilijk over. Daardoor leven we in, wat iemand eens noemde, het RAT-tijdperk. Het draait om een open en goede relatie, om acceptatie en tolerantie. Je mag dingen eigenlijk niet meer op scherp zetten, dat is moeilijk doen. Je moet te allen tijde de (pastorale) relatie goed zien te houden, anders laat je een ander niet in z'n waarde. Je wordt in onze tijd van psychologisering en democratisering geacht vooral je in te leven en met mensen in hun worsteling en gebrokenheid mee te leven, anders heb je geen gevoel voor mensen.

Vanuit een verleden, dat het klimaat van het absolute wordt genoemd, zijn we in het heden van relativisme beland. Blijkens de Balans uit 2006 bestaat er binnen de NGK beduchtheid voor confessionalisme vanwege juridisering, binding aan de letter en het onvoldoende honoreren van reliëf in de belijdenis. We herkennen dat risico.

Wij kennen ook meer dan genoeg plaatselijke situaties en persoonlijke verhalen om te weten dat er *aan beide kanten* onnodige scherpte, persoonlijkheidsfactoren, stijfkoppigheid, onheuse bejegening en onzuivere procedures hebben meegespeeld. Wanneer dat de beeldvorming gaat beheersen, wordt de breuk vooral getypeerd als een broedertwist; een huiselijke ruzie, die jammerlijk uit de hand gelopen is. Zomaar speelt dan een min of meer uitgesproken schuldgevoel mee, waarbij er nog maar één sterk verlangen domineert: koste wat het kost zo snel mogelijk de geslagen breuk helen en als kerken één worden.

Wij voelen geen enkele behoefte om menselijke kortzichtigheid, zondige scherpste en gemaakte fouten goed te praten. Ook hebben wij niet de behoefte om personen af te branden of als martelaar op het schild te heffen. 'Men moet niet over de misère heenlopen, maar men moet zich er ook niet door laten verblinden.' (aldus toen nog dominee J. Douma, vanuit Brunssum, in zijn woord ter bemoediging *Herinnering en verwachting* in 1969). Wie daarop focust, simplificeert gemakkelijk de werkelijkheid en onttrekt aan het zicht waar het kerkelijk en confessioneel om ging en moet gaan.

In onze tijd komt de bedreiging niet allereerst van de kant van het absolutisme, maar eerder van de andere kant, die van het relativisme. Het rapport brengt dat terecht in beeld. Gewoon gezond gereformeerd-zijn wordt in deze tijd bijna wat denigrerend benaderd. De aanduiding alleen al is bij voorbaat verdacht en negatief. Heel wat organisaties onder ons hebben de aanduiding inmiddels uit hun naam verwijderd.

Wij verzetten ons tegen een beeldvorming, waarbij gereformeerd-zijn weggezet wordt als hardvochtig, scherp, bekrompen, niet meer van deze tijd en achterhaald. Dat is een karikatuur, die het wezenlijke ervan over het hoofd ziet en miskent. Wij vinden het essentieel in beeld te houden dat het in de gereformeerde confessies gaat om de beleden spirituele inhoud, de diepe noties van zonde, bederf, genade, heiliging, aanbidding. Of om het met de 'TULIP-points' van de Dordtse Leerregels te zeggen: **T**otal depravity, **U**nconditional election, **L**imited atonement, **I**rresistible grace and **P**erseverance of the saints.

Wij signaleren dat zeker in deze tijd de verhouding van God en mens in de beleving van veel christenen verandert en een nieuw remonstrantisme opgeld doet. De diepe grondtonen van wat gezond, bijbels en gereformeerd is verstommen en worden ingeruild voor de meer evangelische klanken: de mens is dan zo slecht nog niet, God houdt van alle mensen, geloven is vooral een eigen keus en God staat in dienst van ons welbevinden. Ons probleem is niet meer onze zonde, onze diepe schuld en de dreigende toorn van God, maar onze gebrokenheid en ons onvervulde verlangen naar compassie en begrip zijn onze nood en ellende. Het resulteert zomaar in een feel-good-evangelie. En de mens die vanwege zijn gebroken bestaan als slachtoffer op de troon geheven wordt.

Wij zijn niet de enigen die kritisch in onze eigen tijd staan. Koning Willem Alexander zei in zijn laatste kersttoespraak o.a. het volgende: *'Beleving is werkelijkheid', hoor je vaak. Maar het fundament van het dagelijks leven wordt drijfzand als beleving het zicht op de werkelijkheid verdringt.'*

De paus zei bij de nieuwjaarsmis in een versplinterde en verdeelde cultuur te vrezen voor *'toename van het verweesde gevoel en de grote leegte en eenzaamheid. De geestelijke armoede krijgt in een narcistisch hart steeds meer ruimte die alleen op zichzelf en het eigenbelang is gericht.'*

In die al meer versplinterde en verweesde belevingscultuur draait het ook vandaag om de vraag hoe je een betrouwbare en belijdende kerk wilt zijn. Onbekrompen en van harte, zoals deputaten in hun rapportage ook schrijven. Die vraag zullen we elkaar, en ook andere kerken behoren voor te houden. En dat in een sfeer van oprechte liefde: voor God, en voor elkaar. Wij hoeven het verleden niet te verheerlijken of te minachten, om in onze eigen tijd wel duidelijk te blijven, en royaal en loyaal confessioneel gereformeerd. Niet omwille van de starre overtuigingen of vanwege bekrompen behoudzucht, maar vanwege de diepe, spirituele en bijbelse waarden.

We zijn bijna aan het eind gekomen van onze wandeling. Vanuit Zwolle reisden we via Harderwijk en Ede richting Meppel. In onze bagage droegen we vragen en gespreksonderwerpen mee, die van wezenlijk belang zijn voor onze manier van kerk zijn. Aangekomen in Meppel zullen de kerken zich dan ook op een tweesprong bevinden. Een tweesprong, waarop meerdere vragen beantwoord dienen te worden, die bepalend zullen zijn voor de richting, die we als kerken zullen inslaan.

- a. Zullen we als kerken blijven bij de gezonde leer, door van harte in te stemmen met de leer van de Bijbel, zoals die door de Gereformeerde Kerken in Nederland wordt beleden en betrouwbaar samengevat in de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels, als verwoording van het gezamenlijk beleden geloof?
- b. Zullen de kerken blijven bij de schriftuurlijke tolerantie, uit eerbied voor God en zijn openbaring, ter wille van de bewaring van de eenheid in de leer van zijn evangelie en ter bescherming van de gemeenten? Of zullen we die inruilen voor een meer op de mens gericht concept, waarbij het gelovige individu meer ruimte en vrijheid krijgt, ten koste van de gemeente van Christus?
- c. Zullen de kerken, in lijn met voorgaande synoden, vóórdat er van daadwerkelijke kerkelijke eenheid sprake wordt, duidelijkheid verlangen over de vraag hoe om te gaan met concrete en voortgaande afwijking van de gereformeerde confessie?
- d. Zullen de kerken vasthouden aan de door Zwolle en Harderwijk aangereikte gesprekspunten, in lijn met eerdere synoden, dat de verblijdende overeenstemming over de belijdenis en de positieve ontwikkelingen daarna nog steeds geen uitsluitel geven over de kaders waarin de ondertekening bij de NGK staat noch voor de manier waarop in het verleden het onderscheid tussen Christus als het fundament en zaken in de belijdenis die het fundament niet raken werd gebruikt. Of zullen zij dat spoor verlaten door dat van minder of geen belang meer te achten om kerkelijke eenheid aan te gaan?
- e. Zullen de kerken in hun gezamenlijke vergadering er blijk van geven de gereformeerde belijdenis te beamen en doorleven, door pal te staan voor de inhoud ervan en door ook oog te hebben voor de reële mogelijkheid dat kerken enerzijds wel de naam van Christus belijden, maar tegelijk zich niet in alles richt naar het Woord van God en alles wat daarmee in strijd is verwerpt, met als gevolg dat er geen eenheid is in prediking, dienst en tucht? Of zullen de kerken ervan afzien de belijdenis van eigen geloof waar te maken ter wille van een groeiende getalsmatige eenheid?

Nogmaals en wellicht ten overvloede: wij verlangen naar eenheid van alle gereformeerde belijders, oprecht en met een groot hart vol liefde. Zeker de Nederlands Gereformeerde kerken liggen ons daarbij zeer na aan het hart. We komen uit hetzelfde nest, hebben hen lief met de liefde van Christus en verlangen ernaar om de breuk uit de zestiger jaren geheeld te zien worden. Tegelijk willen we graag royaal en onbekrompen gereformeerd kerk zijn, tot in onze kerkelijke afspraken toe. Wij signaleren dat dat onder druk staat, ook in de vrijgemaakte kerken.

Met veel liefde voor ook die kerken is dit aanvullend rapport geschreven.

Het wordt door een drietal deputaten ondertekend, omdat wij alle drie de aan de orde gestelde zaken van groot en doorslaggevend belang vinden voor de beraadslaging ter synode en de koers van de kerken. Wij realiseren ons dat we niet de weg van de minste weerstand kiezen. Wij beogen niet anders dan integer terug te blikken op de afgelegde route van de laatste negen jaar en streven naar transparantie en een heldere verantwoording van de keuzes, die aan de orde zijn.

Daarbij wensen wij u de liefde van God, gehoorzaamheid aan Jezus Christus, de wijsheid van zijn Geest en trouw aan uw belofte toe.

Dit aanvullend rapport is door een drietal deputaten ondertekend. Eén ervan, ds. A. de Braak, maakte geen deel uit van sectie II, die de gesprekken met de CCS van de NGK voerde. Hij onderschrijft dit rapport waar het de inhoudelijke vragen betreft, maar maakt een voorbehoud ten aanzien van de punten, die in die sectiebesprekingen aan de orde kwamen en waar hij zodoende geen kennis van draagt.

A. de Braak
N.M. Kramer
J. Wesseling